

בפני ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-23

פ"מ 2/23
פ"מ 3/23
פ"מ 4/23

1. ח"כ אופיר כץ
2. הליכוד תנועה לאומית ליברלית
שניהם על ידי עו"ד אבי הלוי ואח'
טלפון: 04-6709330 פקס: 04-6709443
כתובת דוא"ל: avi.halevy@gmail.com

ה מ ב ק ש י ס ב פ"מ 2/23

1. ח"כ עודד פורר
2. סיעת ישראל ביתנו
שניהם על ידי עו"ד איתן הברמן ואח'
טלפון: 03-5662808 פקס: 03-5662801
כתובת דוא"ל: eitan.h@cbalaw.co.il

ה מ ב ק ש י ס ב פ"מ 3/23

1. עוצמה יהודית (חזית יהודית לאומית)
על ידי עו"ד איתמר בן גביר ואח'
טלפון: 02-6459003 פקס: 02-6459010

ה מ ב ק ש ת ב פ"מ 4/23

נ ג ד

1. ח"כ היבא יזבק
2. בל"ד – אלתג'מוע אלוטני אלדמוקטרי
על ידי עו"ד חסן ג'בארין ואח'
טלפון: 052-32298901 פקס: hassan@adalah.org

3. היועץ המשפטי לממשלה
על ידי פרקליטות המדינה,
משרד המשפטים, ירושלים
טל': 073-3925120; פקס: 02-6467011

ה מ ש י ב י ס ב פ"מ 2/23

1. ח"כ היבא יזבק
2. הרשימה המשותפת (חד"ש, רע"ם, תע"ל, בל"ד)
על ידי עו"ד חסן ג'בארין ואח'
טלפון: 052-32298901 פקס: hassan@adalah.org

3. היועץ המשפטי לממשלה
על ידי פרקליטות המדינה,
משרד המשפטים, ירושלים
טל': 073-3925120; פקס: 02-6467011

ה מ ש י ב י ס ב פ"מ 3/23

1. ח"כ היבא יזבק
 על ידי עו"ד חסן ג'בארין ואח'
 טלפון: 052-32298901 פקס': hassan@adalah.org

2. היועץ המשפטי לממשלה
 על ידי פרקליטות המדינה,
 משרד המשפטים, ירושלים
 טל': 073-3925120 ; פקס: 02-6467011

ה מ ש י ב י ס ב פ"מ 4/23

עמדה מטעם היועץ המשפטי לממשלה

1. בהתאם להחלטות יושב ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-23, מתכבד היועץ המשפטי לממשלה להגיש את עמדתו ביחס לכלל הבקשות שבכותרת.
2. עניינן של הבקשות שבכותרת, בבקשת המבקשים מוועדת הבחירות המרכזית (להלן: **ועדת הבחירות**), שלא לאשר את התמודדותה לכנסת ה-23 של ח"כ היבא יזבק (להלן: **המשיבה**), וזאת בהתאם לסעיפים 7א(א1) ו-7א(א3) לחוק יסוד: הכנסת (להלן: **החוק**).
3. בפתח הדברים, היועץ המשפטי לממשלה יבקש להבהיר באופן שאינו משתמע לשתי פנים, כי בהתאם להוראתו הברורה של חוק היסוד, **אין מקום בכנסת ישראל למי שתומך במאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון טרור נגד מדינת ישראל. בכלל זה, אין מקום בכנסת ישראל גם למי שתומך בפגיעה בחיילי צה"ל, במסגרת מאבק מזוין של ארגון טרור נגד מדינת ישראל.** עוד יבהיר היועץ המשפטי לממשלה כי הוא סבור שחלק מן הראיות שהוצגו הן **התבטאויות חמורות ומעוררות שאט-נפש**, לרבות כאלה שמהן משתמעת הזדהות עם מחבלים נפשעים אשר ביצעו פעולות טרור ורצחו אזרחים ישראלים רבים, ובהם ילדים.
4. לאחר בחינת הדברים בכובד ראש, היועץ המשפטי לממשלה סבור כי הגם שחלק מן התבטאויות של העותרת, כפי שפורטו בבקשות, **מקרבות אותה קרבה של ממש לרף הפסילה**, הרי שלנוכח הצהרותיה והבהרותיה בפני ועדת הבחירות, אין מדובר בתשתית אשר מצדיקה את פסילתה, בהתאם לאמות המידה הנוקשות שנקבעו בהלכה הפסוקה. זאת בפרט, לאחר **שהמשיבה הבהירה בתצהיר שהגישה לוועדת הבחירות כי היא מתנגדת לאלימות, ואף הבהירה בהמשך באופן מפורש כי היא לא קראה ולא התכוונה לפגיעה באזרחים או בחיילי צה"ל.** כל זאת, בשים לב לכמות המועטה של הראיות המהותיות, פרישתן בזמן, היעדר ביסוס בדבר פעילות חוזרת ונשנית, ובפרט כאמור – **הבהרות והצהרות מפורשות של המשיבה, המגובות בתצהירים אישיים, לצד החרטה שהביעה על חלק מן ההתבטאויות החמורות, וההסברים שנתנה ביחס לאחרות.** נוכח הסברים אלו, אף שעלול להיות ספק באשר לכוונותיה של המבקשת, ודאי מלכתחילה, הרי שבהתאם לפסיקת בית המשפט העליון, ספק כזה פועל לטובת המועמד ולא ניתן לפוסלה.

5. על כן, היועץ המשפטי לממשלה סבור כי במקרה דנן לא הצטברה "מסה ראייתית קריטית" של ראיות חד משמעיות, ברורות ומשכנעות, הנדרשות לפי פסיקת בית המשפט העליון לשם פסילתה מלהתמודד בבחירות לכנסת.

על הזכות להתמודד בבחירות

6. הזכות להתמודד בבחירות לבית המחוקקים היא בין זכויות היסוד החוקתיות החשובות והמכריעות ביותר במשטר דמוקרטי. בסיסה הרעיוני הוא עקרון השוויון הפוליטי. זוהי "זכות יסוד מדינית, אשר באים בה לידי ביטוי רעיון השוויון, חירות הביטוי וחופש ההתאגדות, ומכאן כי זכות זו היא מן הסימנים המובהקים של חברה דמוקרטית", ראו דברי כבוד הנשיא מ' שמגר בפסק דינו בע"ב 2/84, 3/84 **ניימן נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת האחת העשרה**, פ"ד לט(2) 225 (1985) (להלן: **פרשת ניימן הראשונה**), בעמוד 264; וכן ראו רע"א 7504/95, 7793 **יאסין נ' רשם המפלגות**, פ"ד נ(2) 45 (1996) (להלן: **עניין יאסין**), מפי כבוד הנשיא ברק, בעמ' 60-61 (2003).

לעניין זה גם כתב כבוד השופט לוי בבג"ץ 11243/02 **פייגלין נ' יו"ר ועדת הבחירות**, פ"ד נז(4) 145, 156 (2003), כי:

"טול מאדם או מקבוצת אנשים את הזכות להיבחר, ושללת מהם את הזכות לתת ביטוי להשקפה פוליטית שהם גיבשו, ואף את הזכות להשתתף בעיצוב פניו של השלטון ולהשפיע על מהלכיו".

7. הזכות להתמודד בבחירות לכנסת מעוגנת בספר החוקים הישראלי בסעיף 6 לחוק-יסוד: הכנסת, הקובע כי ככלל, "כל אזרח ישראלי שביום הגשת רשימת המועמדים... הוא בן עשרים ואחת שנה ומעלה, זכאי להיבחר לכנסת...".

8. הגבלת זכותה של רשימת מועמדים או של מועמד להיבחר לכנסת מתפרשת מעבר לגבולותיה היא, שהרי הגבלה כאמור מצרה אף את זכות הפרט לבחור, שהיא עצמה זכות יסוד חוקתית, המעוגנת בסעיף 5 לחוק-יסוד: הכנסת. וכך נכתב ב**פרשת ניימן הראשונה**, בעמודים 263 - 264:

"מבחינת הבחור, יש בהגבלת הזכות להיבחר גם צמצום עקיף של חירות הביטוי, שהרי נשללת ממנו על-ידי כך היכולת להתחבר יחד עם אחרים לשם קידום השקפותיו ודעותיו, כפי שהמועמד המבוכר על-ידיו היה מציג".

9. הגבלת זכותם של מועמדים ורשימות מועמדים להתמודד בבחירות, הפוגעת בזכויות לבחור ולהיבחר, מהווה ניסיון לתת מענה ל"פרדוקס הדמוקרטי".

עמד על כך כבוד הנשיא ברק בפסק דינו בא"ב 11280/02 **טיבי נ' ועדת הבחירות לכנסת ה-16**, פ"ד נז(4) 1 (2003) (להלן: **עניין טיבי**), בקובעו כי ה"פרדוקס הדמוקרטי" משקף מתח

הקיים בדמוקרטיה בין העיקרון הדמוקרטי של שוק חופשי של דעות, לפיו הזכות לכל רשימה ומפלגה, גם אם הן מבקשות לשלול את הדמוקרטיה או לפגוע בה, לבטא את דעותיהן ולהתמודד באופן שוויוני בבחירות, לבין זכותה של הדמוקרטיה להגן על עצמה (שם, בעמ' 14).

עוד ראו לעניין זה את דבריה של כבוד הנשיאה מ' נאור בסעיף 7 לפסק דינה בא"ב 1095/15 **ועדת הבחירות המרכזית לכנסת העשרים נ' ח"כ חנין זועבי וא"ב 1096/15 ועדת הבחירות המרכזית נ' ברוך מרזל** (פורסם באר"ש, פס"ד מיום 18.2.2015, ונימוקים מיום 10.12.2015) (להלן: **עניין מרזל**).

10. מחשיבותן וממרכזיותן של הזכויות החוקתיות לבחור ולהיבחר לכנסת נובעת הזהירות הרבה, שבה יש לפעול, עת באים להגביל את הזכויות ולצמצמן.

על כן קבעה הפסיקה כי הטלת מגבלות על רשימה או על מועמד מלהציג את מועמדותם בבחירות לכנסת תיעשה אך במקרים חמורים וקיצוניים, וכי פירוש הוראות החוק המגבילות את הזכות להיבחר ייעשה בצמצום ובדוקנות, כפי שיפורט להלן.

המסגרת הנורמטיבית

11. סעיף 7א לחוק-יסוד: הכנסת, שכותרתו "מניעת השתתפות בבחירות", בנוסחו כיום, קובע:

"(א) רשימת מועמדים לא תשתתף בבחירות לכנסת ולא יהיה אדם מועמד בבחירות לכנסת, אם יש במטרותיה או במעשיה של הרשימה או במעשיו של האדם, לרבות בהתבטאויותיו, לפי העניין, במפורש או במשתמע, אחד מאלה:

(1) שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

(2) הסתה לגזענות.

(3) תמיכה במאבק מזוין, של מדינת אויב או של ארגון טרור, נגד מדינת ישראל.

(א1) לעניין סעיף זה, יראו מועמד ששהה במדינת אויב שלא כדין בשבע השנים שקדמו למועד הגשת רשימת המועמדים כמי שיש במעשיו משום תמיכה במאבק מזוין נגד מדינת ישראל, כל עוד לא הוכיח אחרת.

(ב) החלטת ועדת הבחירות המרכזית כי מועמד מנוע מלהשתתף בבחירות טעונה אישור בית המשפט העליון.

(ג) מועמד יצהיר הצהרה לעניין סעיף זה.

(ד) פרטים לעניין הדיון בוועדת הבחירות המרכזית ובבית המשפט העליון ולעניין הצהרה לפי סעיף קטן (ג), ייקבעו בחוק". [כל ההדגשות במסמך זה אינן במקור – הח"מ].

12. סעיף 7א(א) לחוק-יסוד: הכנסת, תוקן בשנת 2002. בתיקון זה הוסמכה ועדת הבחירות המרכזית לפסול מועמד, בנוסף לסמכות שהייתה קיימת קודם לכן לפסול רשימת מועמדים.

כמו כן, נוספה לחוק היסוד עילת הפסילה הקבועה כיום בסעיף 7א(א)(3) – "תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון טרור נגד מדינת ישראל". בנוסף, נקבע בתיקון נוסח אחיד לסעיף 7א(א)(1) בחוק היסוד ולסעיף 1(5) לחוק המפלגות, התשנ"ב-1992.

בנוסף, בשנת 2008 תוקן סעיף 7א לחוק יסוד: הכנסת פעם נוספת, בעקבות מספר ביקורים של חברי כנסת במדינות אויב ללא היתר. לסעיף 7א נוסף במסגרת תיקון זה סעיף קטן (1א) האמור, הקובע חזקה הניתנת לסתירה, לפיה שהייה במדינת אויב שלא כדין בשבע השנים שקדמו למועד הגשת רשימת המועמדים, יראו בה תמיכה במאבק מזוין נגד מדינת ישראל. חוק היסוד גם קובע, כי ההוראות בדבר הגבלת הזכות להיבחר בשל נסיעה למדינת אויב יחולו על נסיעה שאירעה החל ביום תחילתו של חוק היסוד (תיקון מס' 39).

13. בשנת 2017 תוקן סעיף 7א(א) לחוק-יסוד: הכנסת פעם נוספת, כך שלרישא של הסעיף הוסף, ביחס למועמד: "לרבות בהתבטאויותיו" כמצוטט לעיל (תיקון 46). על פי האמור בדברי ההסבר לתיקון זה: "יובהר כי התיקון המוצע מעגן במפורש את הגישה המקובלת בפסיקה בעניין זה, אשר לפיה ב"מעשים" לפי סעיף 7א לחוק היסוד נכללות גם התבטאויות. כמו כן, התיקון לא נועד לשנות את פסיקת בית המשפט ולפיה הפעלת סעיף 7א לחוק היסוד תיעשה בצמצום ובאופן דווקני כדי להגן על האינטרסים החיוניים ביותר של המדינה". דברי הסבר אלו מבהירים כי אין בתיקון לחוק בכדי לשנות את המצב המשפטי ששרר ערב התיקון, בכל הנוגע לפסילת מועמדים.

14. הפסיקה התייחסה בהרחבה לסעיף 7א(א) לחוק-יסוד: הכנסת. העקרונות הכלליים שנקבעו בפסיקה לעניין פרשנות הסעיף, העוסק בפסילת רשימות מועמדים, נגזרו מחשיבותן העליונה של הזכויות הבסיסיות לבחור ולהיבחר לקיומו של משטר דמוקרטי.

לפיכך נקבע, כי הפעלת הסמכות הקבועה בסעיף 7א(א) לחוק-יסוד: הכנסת, תעשה רק במקרים קיצוניים, וכי עילות הפסילה יפורשו בצמצום ובאורח דווקני. לעניין זה, ראו: ע"ב 1/88 ניימן נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-12, פ"ד מב(4) 177 (1988) (להלן: **פרשת ניימן השנייה**).

15. העיקרים המנחים לצורך הפעלת סעיף 7א(א) לעניין פסילת רשימה סוכמו על-ידי כבוד הנשיא שמגר **בפרשת ניימן השנייה** (בעמ' 196 לפסק הדין) ואומצו על-ידי כבוד הנשיא ברק **בעניין טיבי** (בסעיף 6 לפסק הדין). וכך קבע כבוד הנשיא א' ברק **בעניין טיבי**:

"כדי לקיים איזון עדין זה בין חלקי המשוואה, נקבעו על ידי בית משפט זה במספר פסקי דין מסקנות פרשניות, אשר לאורן יש ליישם את הוראותיו של סעיף 7א לחוק-יסוד: הכנסת. פסיקה זו חלה על כל אחת

מהעילות למניעת ההשתתפות בבחירות... בעניין זה ניתן להצביע על מספר אמות מידה פרשניות אשר נקבעו בפסיקה להפעלתו של סעיף 7א לחוק-יסוד: הכנסת, והמשקפות מגמה מצמצמת זו: ראשית, הפניה אל מטרותיה של רשימת מועמדים היא פניה אל "מאפיינים דומיננטיים, הניצבים כמרכזיים בין השאיפות או הפעילויות של הרשימה" (שם, שם). "הסמכות שהוענקה בסעיף 7א אינה מיועדת לדברים שהיו שוליים ואשר השלכתם על המכלול הרעיוני או הביצועי איננה משמעותית ורצינית. הכוונה לתופעות... שהן בגדר מאפיינים דומיננטיים, הניצבים כמרכזיים בין השאיפות או הפעילויות של הרשימה" (שם, עמ' 196). עניין לנו, איפוא, במטרות המהוות יעד "שליטי" (בלשונו של השופט מ' חשין בדיון בפני ועדת הבחירות לכנסת ה-16, שם, עמ' 612); שנית, מטרותיה הדומיננטיות והמרכזיות של הרשימה – ובאותה מידה מעשיו של מועמד לבחירות במסגרת רשימת מועמדים – נלמדות הן מהצהרות מפורשות שיש בהן היגד ישיר והן ממסקנות מסתברות המשתמעות באופן חד-משמעי (שם, עמ' 188); שלישית, לא די במטרות בעלות אופי תיאורתי. יש להראות כי רשימת המועמדים "פועלת למען מימוש מטרותיה ולשם הפיכתן מרעיון להגשמתן" (שם, עמ' 196; ראו גם פרשת בן-שלום, בעמ' 284). חייבת להיות "פעילות בשטח" אשר נועדה להוציא את מטרות הרשימה מהכוח אל הפועל. פעילות זו צריכה להיות חוזרת ונשנית. לא די בפעילות ספורדית. הפעילות צריכה לבוא לידי ביטוי חמור וקיצוני מבחינת עוצמתה (ראו פרשת יאסין, עמ' 66). אכן, הדמוקרטיה אינה נוקטת בפעולות כלפי מי שאינו נוקט בפעולות כלפיה. זוהי הדמוקרטיה המתגוננת, אשר אינה מונעת השתתפות בבחירות של רשימת מועמדים רק בשל מטרותיה של הרשימה, אלא מתגוננת כנגד מעשים המכוונים כלפיה. לבסוף, הראיות המבססות את המטרות והמעשים המביאים לידי מניעת השתתפות של רשימת מועמדים, או של מועמד בבחירות לכנסת, צריכות להיות "משכנעות, ברורות וחד-משמעיות" (פרשת ניימן השניה, עמ' 196; פרשת ניימן הראשונה, עמ' 250) "...

וכן ראו את פסק הדין בא"ב 1806/19 ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-21 נ' כסיף (להלן: עניין כסיף), שם סיכמה כבוד הנשיאה חיות את ההלכה הפסוקה ביחס לרף הראייתי הנדרש לפסילת רשימת מועמדים או מועמד, כדלקמן:

"אמות המידה לעניין הרף הראייתי הנדרש"

16. לצד הפרשנות המצמצמת של עילות הפסילה הקבועות בסעיף 7א לחוק היסוד, הוסיפה הפסיקה וקבעה במהלך השנים שורה של אמות מידה מחמירות לעניין הרף הראייתי הנדרש לצורך התגבשות איזה מן העילות. אמות המידה הללו תוחמות את האפשרות לפסול רשימה או מועמד מלהתמודד בבחירות לכנסת למקרים מובהקים וקיצוניים בלבד בשל הזהירות המופלגת שאותה נוקט בית המשפט כנקודת מוצא בהקשר זה (עניין בל"ד, בפסקה 3; השוו לדבריו של השופט ש' לויין בעניין בן שלום, בעמ' 248; עניין כך, בעמ' 2). להלן תפורטנה בתמצית אמות המידה שהותוו בפסיקה לעניין הרף הראייתי הנדרש להתקיימות עילות הפסילה. אמות מידה אלה ברובן יושמו תחילה באשר לפסילת רשימות ולאחר תיקון חוק היסוד בשנת 2002 הן אומצו בהתאמה גם לעניין פסילת מועמד יחיד (ראו עניין טיבי; עניין זועבי הראשון ועניין זועבי השני), ואלו הן:

(-) ראשית, על מנת להכריע בשאלה האם אחד מהיסודות המנויים בסעיף 7א מתקיים במטרותיהם או במעשיהם של הרשימה או המועמד, יש להראות כי מטרה זו היא חלק מהמאפיינים הדומיננטיים של שאיפות הרשימה או המועמד או הפעילות שלהם

וכי לשם קידום הם מבקשים ליטול חלק בבחירות (ראו עניין ניימן השני, בעמ' 187; וראו גם עניין טיבי, בעמ' 18; עניין בל"ד, בפסקה 4; עניין זועבי הראשון, בפסקה 14).

(-) **שנית**, יש להראות כי מטרות מרכזיות ודומיננטיות אלו נלמדות מהצהרות מפורשות ומהיגדים ישירים או ממסקנות מסתברות שמשמעותן ברורה וחד-משמעית (עניין ניימן השני, בעמ' 188; עניין טיבי, בעמ' 18; עניין בל"ד, בפסקה 4; עניין זועבי הראשון, בפסקה 14).

(-) **שלישית**, יש להראות שהרשימה או המועמד פועלים באופן אקטיבי להגשמת המטרות האמורות, וכי נעשתה פעילות שאינה ספורדית להוצאתן מן הכוח אל הפועל. נפסק כי אין די במטרות בעלות אופי תיאורטי ויש להצביע על פעילות שיטתית, חוזרת ונשנית, אשר "צריכה לבוא לידי ביטוי חמור וקיצוני מבחינת עוצמתה" (עניין ניימן השני, בעמ' 196; עניין טיבי, בעמ' 18; עניין בל"ד, בפסקה 4; עניין זועבי הראשון, בפסקה 14).

(-) **רביעית**, הראיות המבססות את המעשים או המטרות, אשר יש בהם כדי למנוע התמודדות בבחירות לכנסת, צריכות להיות "ברורות, חד-משמעיות ומשכנעות" (עניין ניימן השני, בעמ' 188; עניין טיבי, בעמ' 18; עניין זועבי השני, בפסקה 34; השוו: עניין ניימן הראשון, בעמ' 250), ונדרשת "מסה קריטית" של ראיות בעלות אמינות גבוהה להצדקת הפסילה (עניין טיבי, בעמ' 43; עניין זועבי הראשון, בפסקה 14). נטל הראיה בעניין זה חל על הטוען לפסילת הרשימה או המועמד וספק המתעורר לגבי דיות המסכת הראייתית צריך לפעול נגד הפסילה (עניין ניימן השני, בעמ' 248-249; עניין כך, בעמ' 3).

16. עוד יוסף, כי בהתאם לפסיקת בית משפט נכבד זה, פרשנות עילת סעיף 7א היא צרה ומצומצמת. ראו דברי כבוד השופט גרוניס בא"ב 9255/12 **ועדת הבחירות המרכזית לכנסת התשע עשר נ' זועבי** (2015) (להלן: **עניין זועבי**), כדלקמן:

"מניעת השתתפותו של מועמד בבחירות לכנסת או מניעת השתתפותה של רשימת מועמדים בבחירות, נוסף ונזכיר, הם צעדים קיצוניים. על כן, התקבלה במשפטנו התפיסה לפיה ראוי שפרשנות העילות המנויות בסעיף 7א תהא צרה ומצומצמת, תוך דרישה ראייתית מחמירה, ותיוחד למקרים חריגים ביותר בהם לא ניתן להתמודד בכלים הדמוקרטיים הרגילים. אכן, "מניעת השתתפותה של מפלגה בבחירות היא צעד קיצוני ביותר. הזכות לבחור ולהיבחר היא זכות חוקתית מהמדרגה העליונה ביותר... כמובן, אין זו זכות מוחלטת, וככל זכות אחרת היא ניתנת להגבלה. עם זאת, ההגבלות המוטלות על זכות זו צריכות להיות מינימאליות, ועליהן להגן על אינטרסים חיוניים ביותר" (בג"ץ 5364/94 ולנר נ' יושב-ראש מפלגת העבודה הישראלית, פ"ד מט(1) 758, 801-800 (1995)). כפי שעמדנו בהרחבה לעיל, פרשנות מצומצמת זו עוברת כחוט השני בפסיקתו של בית המשפט העליון זה עשרות שנים, ויש לשמרה ביתר שאת שעה שעילות הפסילה עוגנו בחקיקה והותוו המבחנים ליישום סעיף 7א. פרשנות זו היא גם נגזרת של הכלים הנוספים המאפשרים לדמוקרטיה להתמודד עם כוחות המבקשים לפגוע בה מבפנים. עצם העובדה שמועמד רשאי להתמודד בבחירות לכנסת אין משמעה כי משעה שנבחר רשאי הוא לעשות ככל העולה על רוחו. עדיין עומדת האפשרות לשלול חסינותו של חבר כנסת במקרים מסוימים, להעמידו לדין אם נמצא כי עבר עבירה פלילית, ולשלול את המשך כהונתו בכנסת אם הורשע בדין בעבירה שיש עימה קלון. אכן,

האיזון בין ההגנה על הדמוקרטיה וההגנה על יסודותיה אינו פשוט. אך בעוד שעומדת לדמוקרטיה זכותה להגן על חיותה, עומדת לה גם החובה להגן על עקרונותיה היסודיים ביותר, ועל הזכות להיבחר, שהיא אחת הזכויות הבסיסיות המכוננות את המשטר הדמוקרטי עצמו".

עילת הפסילה של שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית

17. **בעניין טיבי** קבע כבוד הנשיא ברק, כי לדיבור "שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית" שבסעיף 7א(א)(1) לחוק יסוד: הכנסת, יש ליתן פירוש מצמצם, שכן הוא נועד לצמצם את זכויות היסוד לבחור ולהיבחר (שם, בעמ' 19).

18. הנחת היסוד הקונסטיטוציונית של מדינת ישראל היא כי שני היסודות – המדינה היהודית והמדינה הדמוקרטית – אינם מושגים סותרים זה לזה (ראו **פרשת ניימן השנייה**, בעמוד 189 לפסק דינו של כב' הנשיא שמגר, ודבריו של כב' הנשיא ברק **בעניין טיבי**, בעמ' 19 לפסק הדין).

19. פסק הדין הראשון שהתייחס לסוגיה, שניתן שנים ארוכות לפני חקיקת סעיף 7א לחוק יסוד: הכנסת, הוא ע"ב 1/65 **ידדור נ' יו"ר ועדת הבחירות לכנסת הששית**, פ"ד יט(3) 365 (1964). בפסק דין זה קבע כבוד הנשיא אגרנט, כי עובדת היותה של מדינת ישראל מדינתו של העם היהודי כפי שבא לידי ביטוי בהכרזת העצמאות היא עובדת יסוד קונסטיטוציונית (בעמוד 386 לפסק הדין), כדלקמן:

"והנה, לא יכול להיות ספק בדבר - וכך מלמדים ברורות הדברים, שהוצהרו בשעתו בהכרזה על הקמת המדינה - כי לא זו בלבד שישראל הינה מדינה ריבונית, עצמאית, השוחרת חופש ומאופיינת על ידי משטר של שלטון העם, אלא גם שהיא הוקמה "כמדינה יהודית בארץ ישראל", כי האקט של הקמתה נעשה, בראש וראשונה, בתוקף "זכותו הטבעית וההיסטורית של העם היהודי לחיות ככל עם ועם עומד ברשות עצמו במדינתו הריבונית, וכי היה בו באקט זה משום הגשמת שאיפת הדורות לגאולת ישראל...משמעותו של אותו "אני מאמין" הוא, שדבר המשכיותה - ואם תמצי לומר: "נצחיותה" - של מדינת ישראל מהווה עובדת יסוד קונסטיטוציונית". (ראו עמודים 385-386).

20. **בפרשת ניימן הראשונה** התייחס כבוד השופט (כתוארו דאז) מ' אלון לאופייה היהודי של מדינת ישראל, וייחס אף הוא משקל מכריע להכרזת העצמאות והשלכותיה. הוא קבע כי:

"אופייה היהודי של מדינת ישראל מצא את ביטויו בהכרזת העצמאות על ידי עצם הגדרתה של המדינה כמדינה יהודית, ולא רק של יהודים, על ידי פתיחת שעריה לעלייה יהודית ולקיבוץ גלויות... וכיוצא באלה..." (ראו עמוד 297).

21. **בעניין בן שלום** (ע"ב 2/88 **בן שלום נ' ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השתיים-עשרה**, פ"ד מג(4) (1989)) נדון ערעורם של רבע מחברי ועדת הבחירות המרכזית, אשר ביקשו לפסול את "הרשימה המתקדמת לשלום", לאחר שזו לא נפסלה על ידי ועדת הבחירות, בעילה של שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינתו של העם היהודי (הנוסח הקודם של סעיף 7א(א)(1)). הערעור נדחה על ידי רוב שופטי ההרכב, מן הטעם שלא הוכחה עילת הפסילה

על-פי אמות המידה הראייתיות המחמירות, אשר נקבעו בפרשת ניימן השנייה, כמפורט לעיל (שם, בעמ' 247).

22. **בעניין יאסין**, נדחה ערעור על החלטתו של רשם המפלגות לרשום את מפלגת "ימין ישראל" בפנקס המפלגות, שבעניינה נטען כי היא שוללת את קיומה של מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית, וכי יש במטרותיה הסתה לגזענות. באותו מקרה, קבע כבוד הנשיא ברק, כי במדינת ישראל קיים ערך חוקתי, בנוסף לערכיה כמדינה דמוקרטית, אותו הוא מכנה "עקרונות חוקתיים", והוא "הערך בדבר היותה של ישראל מדינה יהודית או מדינתו של העם היהודי" (שם, בעמ' 63). עוד קבע כבוד הנשיא ברק, כי "איננו מוכנים לכך כי חופש ההתאגדות כמפלגה פוליטית יגרור אחריו חדלונה היהודי של מדינת היהודים" (שם). בפרשו את עילת הפסילה המופיעה בסעיף 15(1) לחוק המפלגות – שלשונה זהה כיום לזו הקבועה בסעיף 7א(א)(1) לחוק היסוד – קבע כבוד הנשיא ברק, כי עילת הפסילה מתקיימת אף כאשר הפסול הוא בפגיעה באופייה כמדינה יהודית (או דמוקרטית), בלא לפגוע בעצם קיומה של המדינה. יחד עם זאת, האיום על האופי היהודי צריך לפגוע **בגרעין** המאפיין את המדינה כיהודית (או דמוקרטית) (שם, בעמ' 66).

23. **בעניין טיבי** שב כבוד הנשיא ברק אל אותו "גרעין" המאפיין את המדינה כיהודית. הוא קבע כי "רק המאפיינים הגרעיניים" או 'המינימליים' של היות מדינת ישראל מדינה יהודית מובאים בחשבון לעניין מניעת ההשתתפות בבחירות" (שם, בעמ' 21), וכי במרכזם של מאפיינים אלה "עומדת זכותו של כל יהודי לעלות למדינת ישראל, שהיהודים יהוו בה רוב; עברית היא שפתה הרשמית המרכזית של המדינה, ועיקר חגיגה וסמליה משקפים את תקומתו הלאומית של העם היהודי; מורשת ישראל היא מרכיב מרכזי במורשתה הדתית והתרבותית" (שם, בעמ' 22).

24. בע"ב 561/09 **בל"ד-המפלגה הלאומית הדמוקרטית נ' ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-18** (ניתן ביום 7.3.11) (להלן: **עניין בל"ד ורע"מ-תע"ל**), שבה כבוד הנשיאה ביניש וחזרה על קביעותיו של בית המשפט העליון ברע"א 2316/96 **איזקסון נ' רשם המפלגות פ"ד נ(2)** 529 (1996) (להלן: **פרשת איזקסון**), שם נדונה לראשונה משמעות המונח "מדינת כל אזרחיה". בית המשפט העליון שב וחזר על שנקבע בהקשר זה **בעניין טיבי** כי "אם המטרה של היות מדינת ישראל "מדינת כל אזרחיה" מכוונת אך להבטחת השוויון בין האזרחים בתוך הבית פנימה, תוך הכרה בזכויותיו של המיעוט החי בתוכנו, אין בכך כדי לשלול את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית. אם, לעומת זאת, המטרה של היות ישראל "מדינת כל אזרחיה" מכוונת ליותר מכך, והיא מבקשת לפגוע ברציונל המונח ביסוד הקמת המדינה, ובכך לשלול את אופייה של מדינת ישראל כמדינתו של העם היהודי, כי אז יש בכך כדי לפגוע במאפיינים הגרעיניים והמינימליים המאפיינים את מדינת ישראל כמדינה יהודית" (פסקה 6 לנימוקי פסק הדין).

25. **בעניין טיבי** נדונה החלטת ועדת הבחירות לפסול את בשארה בעילה של שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית, שם נדרש אישור בית המשפט העליון לפסילה, וכן נדון

ערעורה של רשימת בל"ד על פסילתה בעילה זו. ההתייחסות בפסק הדין לבשורה ולרשימת בל"ד הייתה במאוחד, שכן עיקר הטענות כנגד פסילת בל"ד, התבססו על פעולותיו של ראש הרשימה דאז, בשורה, התבטאויותיו ותמיכת הרשימה בו. דעת הרוב הייתה, שלא לאשר את הפסילה של בשורה ולקבל את ערעורה של רשימת בל"ד.

בקשת הפסילה **בעניין טיבי** התבססה על התבטאויות רבות וגלויות של בשורה בראיונות, כתבות עיתונאיות, דברים שכתב, התבטאויות פומביות שונות, מצע המפלגה וכתביה, וכן על ראיות חסויות (אם כי בבית המשפט העליון טען היועץ המשפטי לממשלה, כי די בראיות הגלויות על מנת לבסס את עילות הפסילה).

בעניין טיבי, היועץ המשפטי לממשלה טען, שבשורה ורשימת בל"ד דוגלים בהפיכת מדינת ישראל ל"מדינת כל אזרחיה", וזאת לא במובן הלגיטימי של שוויון בין אזרחי המדינה, אלא במובן של שלילת צביונה היהודי של המדינה, ובכלל זה ביטול החוקים המעניקים העדפה ליהודים, ובראשם חוק השבות, וכן ביטול הזיקה לתפוצות. עוד נטען, כי אין לקבל את הצגת הדברים על ידי בשורה כיעד רחוק ותיאורטי, וכי מדובר ביעד מרכזי ודומיננטי, שהרשימה ובשורה פועלים באופן ממשי להגשמתו. אף אם לא ננקטו צעדים לביטול חוקים או הושמעו הצהרות מסוימות בהליכי הפסילה, הרי זה מטעמים פרגמטיים. בהיעדר מבחן הסתברותי, נטען כי תנאי הפסילה מתקיימים.

כבוד הנשיא ברק, בדעת הרוב **בעניין טיבי**, נתן משקל רב להצהרותיו של בשורה בוועדת הבחירות המרכזית ובבית המשפט העליון, לפיהן, בין היתר, הוא מכיר בלגיטימיות של מדינת ישראל ושל זכות ההגדרה הלאומית המודרנית של העם היהודי, וקורא לביטול האפליה נגד אזרחיה הערבים. כבוד הנשיא ברק קבע כי אין בדבריו של בשורה משום שלילת הרוב היהודי במדינת ישראל, אין בדבריו שלילת מרכזיותה של השפה העברית כשפת המדינה, אין התנגדות לחגיה ולסמליה של ישראל כמשקפים את תקומתו של העם היהודי, ועל כן מעשיו של בשורה עולים בקנה אחד עם ההגדרה הגרעינית של מדינת ישראל כמדינה יהודית (עמ' 40 לפסק הדין).

בסיכום הדיון בעילה זו, בפסק הדין **בעניין טיבי**, קבע כבוד הנשיא ברק כי "לא הונחה בפנינו התשתית הדרושה כדי לשלול את המאפיינים הגרעיניים של מדינת ישראל כמדינה יהודית. אמת, גישתו באשר להיות מדינת ישראל "מדינת כל אזרחיה" מתקרבת באופן מסוכן לאפשרות השוללת את קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית. עם זאת, אין בפנינו ראיות משכנעות, ברורות וחד משמעיות כי הגבול נחצה" (בעמ' 43 לפסק הדין). כאמור, באותה פרשה עמדו בפני בית המשפט, בנוסף למצע המפלגה, ראיות רבות וכבדות משקל, ושם גם ביקש היועץ המשפטי לממשלה את הפסילה, בין השאר בהתבסס על ראיות חסויות.

בעניין בל"ד ורע"מ-תע"ל, שבה כב' הנשיאה בניש על שנקבע **בעניין טיבי** והוסיפה כך :

"דברים אלו מתאימים, ואולי ביתר שאת, לעניין שלפנינו בנסיבות שנוצרו, שכן לאחר שעיינו עיין היטב בכלל הנתונים שהונחו בפנינו, ובכלל זה במצעה של מפלגת בל"ד (שלא חל בו שינוי מאז פרשת בל"ד), מאמרו של ח"כ זחאלקה, האמירות השונות שיוחסו לו והתייחסותו לאמירות (שחלקן הוכחו על-ידו), לא מצאנו אף הפעם כי הראיות שהוצגו בפנינו במסגרת ההליך מוכיחות באופן משכנע, ברור וחד משמעי כי מפלגת בל"ד מבקשת לשלול את המאפיינים הגרעיניים של מדינת ישראל כמדינה יהודית. זאת ועוד - בנסיבות העניין אף מצאנו ממש בטענת היועץ המשפטי לממשלה לפיה מכלול הראיות שהוצגו בפנינו בהליך זה היה פחות מן המכלול שהוצג בפנינו בפרשת בל"ד, כך שאף מדרך קל וחומר לא הוכח בפנינו כי נתקיימה במפלגה עילת הפסילה הנזכרת. חרף זאת, ובדומה לרוח הדברים שביטא בית המשפט בפרשת בל"ד, אין להתעלם מכך כי גם הפעם נותר בליבנו ספק שמא הביטויים והעמדות שעלו מן החומר הם מהסוג המצביע על קרבה מטרידה ומדאיגה לרעיון של שלילת מדינת ישראל כמדינה יהודית. עם זאת, לאור קביעותיו - הכלליות והפרטניות - של פסק הדין בפרשת בל"ד, הראיות שהוצגו בפנינו למול הראיות שניצבו בפני בית המשפט בפרשת בל"ד, הדברים שעלו מתצהירו של ח"כ זחאלקה בפני ועדת הבחירות בערעור המונח לפנינו, ובהתחשב בנקודת המוצא לפיה במצב של ספק הרי שעליו לפעול לטובת החירות לבחור ולהיבחר (ראו: פרשת בל"ד, בעמ' 43; ע"ב 2600/99 אבנר ארליך נ' ועדת הבחירות המרכזית, פ"ד נג(3) 38, 43 (1999) (להלן: פרשת ארליך)), לא מצאנו אף הפעם כי מסת הראיות שהוצגה בפנינו עלתה במשקלה ובעוצמתה כדי הרמה הגבוהה הצריכה לצורך הפעלת הסמכות הקבועה בסעיף 7א, וכי בראיות שהוצגו בפנינו היה כדי לחצות הגבול החד המשמעי הנדרש לצורך הוכחת עילת הפסילה". [ההדגשות אינן במקור].

26. עוד נבקש להפנות בעניין זה לדבריה של כבוד הנשיאה מ' נאור בפסק דינה בעניין זועבי. וכך נקבע בסעיף 67 לפסק דינה:

"סבורני כי לא הוכח שיש באמירותיה ובמעשיה של זועבי כדי לשלול את מרכיבי הגרעיניים המינימאליים של מדינת ישראל כמדינה יהודית. בפרשות טיבי ו-זועבי נקבע כי השאיפה לכינונה של מדינת כל אזרחיה והחתירה לסיום הכיבוש, אין משמעותן בהכרח שלילה של יסודותיה היהודיים של מדינת ישראל. דומה שעניין זה אף לא עמד במרכזן של הבקשות שעומדות לדיון בפנינו עתה, ועל-כן די לעמדתו בדיון שנערך בהקשר זה בעניין זועבי (פסקאות 20-24; והשוו: עניין טיבי, בעמוד 43)".

27. במסגרת פסק דינה בעניין כסיף, סיכמה כבוד הנשיאה חיות את עילת הפסילה של רשימות ומועמדים הקבועה בסעיף 7א(א)(1) לחוק-יסוד: הכנסת, כך:

"13. העילה הראשונה הקבועה בסעיף 7א(א)(1) לחוק יסוד: הכנסת עניינה מניעת השתתפות בבחירות של רשימת מועמדים או מועמד אם יש במטרותיה או במעשיה של הרשימה או במעשיו של המועמד לרבות בהתבטאויותיו משום שלילת קיומה של מדינה ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. בעניין טיבי נקבעו המאפיינים "הגרעיניים-המינימאליים" של מדינת ישראל כמדינה יהודית וכן נקבעו המאפיינים ה"גרעיניים-המינימאליים" שלה כמדינה דמוקרטית, ונקבע שפגיעה במאפיינים אלה היא זו העשויה להקים עילת פסילה מתוקף סעיף 7א(א)(1) לחוק היסוד. לעניין המאפיינים ה"גרעיניים" המעצבים את הגדרת מדינת ישראל כמדינה יהודית נקבע כי אלה כוללים את זכותו של כל יהודי לעלות למדינת ישראל שבה יהיה רוב יהודי; כי עברית היא שפתה הרשמית המרכזית של המדינה; כי סמליה וחגיגיה של המדינה משקפים בעיקרם את המסורת היהודית, וכי מורשת ישראל היא מרכיב מרכזי במורשת הדתית והתרבותית של המדינה (עניין טיבי, בעמ' 22; השוו לעמדת השופט י' טירקל באותה פרשה בעמ' 101; ראו עוד עניין זועבי השני, בפסקה 66 ועניין זועבי הראשון, בפסקה 20; עניין בל"ד, בפסקה 6; והשוו: עניין יאסין, בעמ' 66; דבריו

של השופט ש' לזין בעניין בן שלום, בעמ' 248; ראו עוד אמנון רובינשטיין ורענן הר-זהב חוק-יסוד: הכנסת 64 (1993).

אשר למאפיינים "הגרעיניים" של מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית נקבע כי: "מאפיינים אלה מבוססים [...] על הכרה בריבונות העם המתבטאת בבחירות חופשיות ושוות; הכרה בגרעין של זכויות אדם, ובהן כבוד ושוויון, קיום הפרדת רשויות, שלטון החוק ורשות שופטת עצמאית" (עניין טיבי, בעמ' 23; ראו גם עניין זועבי השני, בפסקה 29; והשוו: עניין יאסין, בעמ' 66). עוד צוין בעניין טיבי כי רשימה השוללת את זכות הבחירה לכנסת על בסיס אתני-לאומי, או רשימה אשר מבקשת לשנות את המשטר באמצעות שימוש באלמות, לא תורשה להתמודד בבחירות, שכן במהותה היא שוללת את היסודות הדמוקרטיים של המשטר בישראל (שם, בעמ' 24; ראו עוד עניין ניימן השני, בעמ' 190 וכן עניין זועבי השני, פסקה 30).

עילת הפסילה שעניינה תמיכה במאבק מזוין של ארגון טרור נגד מדינת ישראל

28. עילת הפסילה שעניינה תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או ארגון טרור נגד מדינת ישראל, הקבועה בסעיף 7א(א)(3) לחוק, נוספה לחוק היסוד בחודש מאי 2002 ונדונה לראשונה בעניין טיבי, בהקשר של בקשות הפסילה נגד ח"כ אחמד טיבי, ח"כ דאז בשארה ורשימת בל"ד, ובהמשך נדונה גם בעניין בל"ד ורע"מ-תע"ל, וכן בעניין זועבי.

29. ביחס לעילה זו, קבע כבוד הנשיא ברק בעניין טיבי, כי תמיכה במאבק מזוין נגד המדינה חורגת מהמסגרת הדמוקרטית, וכי הדמוקרטיה רשאית להתגונן מפניה. הוא הוסיף, כי ברור שניתן למנוע התמודדות של מי שהוא חלק מארגון המנהל מאבק מזוין נגד המדינה, וגם מי שתומך במאבק זה. התמיכה יכולה להיות חומרית או פוליטית. עוד קבע כבוד הנשיא ברק, כי הדרישות הכלליות החלות לגבי כל עילת פסילה של רשימת מועמדים או מועמד, חלות גם על עילת הפסילה שבסעיף 7א(א)(3) לחוק היסוד. לצורך הגדרת המונחים "מדינת אויב" ו"ארגון טרור", ניתן, לשיטתו של כבוד הנשיא ברק, להיעזר בהגדרות של ביטויים אלה בחקיקה הרגילה (עמ' 27-28 בעניין טיבי).

30. אף בעניין הבקשה לפסילה על פי העילה של תמיכה במאבק מזוין, ההתייחסות בעניין טיבי לבשארה ולרשימת בל"ד היתה במאוחד. במרכז הראיות עמדו שני נאומיו של בשארה בזכות "נצחוננו" של החיזבאללה על ישראל, האחד באום אל-פאחם, ביוני 2000, והשני בלבנון, ביוני 2001, בגינם הוגש נגד בשארה כתב אישום. ראיות נוספות באו להצביע על תמיכתו במאבק המזוין של ארגוני טרור פלשתיניים.

כבוד הנשיא ברק קבע בעניין טיבי כי לא שוכנע במידה הדרושה שבשארה תומך במאבק מזוין של ארגון טרור נגד מדינת ישראל. אמנם, ציין כבוד הנשיא ברק, כי אין להתעלם מן החומר הרב שהוגש לבית המשפט. עם זאת "אין בו כדי לקיים את ה'מסה' הראייתית הקריטית הנדרשת בעניין זה. אכן, לא נכחיש כי קיים ספק בליבנו. אך ספק זה צריך לפעול - במדינה דמוקרטית שוחרת חופש וחירות - לטובת החירות לבחור ולהיבחר." (שם, בעמ' 42-43).

31. בית המשפט העליון שב וחזר בהסכמה על דברים אלה אף במסגרת נימוקיו בעניין בל"ד ורע"מ-תע"ל. וכך נכתב בפרשה זו על-ידי כבוד הנשיאה ביניש:

"גם כאן, יפים הדברים שנאמרו בפרשת בל"ד לנסיבות העניין שלפנינו, ואף הם נלמדים מדרך קל וחומר. אמנם, גם הפעם הוצגו בפנינו ראיות המייחסות לחברי מפלגת בל"ד אמירות ומעשים - שחלקם הטרידונו לא מעט - ואשר יכול ואף מקימים על-פניהם בסיס לכאורי לקיומה של העילה. כך למשל, ניתן ללמוד מן החומר שהוצג בפנינו כי נציגי מפלגת בל"ד אינם מנותקים לחלוטין מקשר עם ארגון הטרור 'החזית העממית', שכן השתתפו בכנס של הארגון ונשאו בו דברים וכן ביקשו לערוך עצרת זכרון לזכרו של מנהיג הארגון בעבר - ג'ורג' חבש. מזאת ניתן אף להסיק לכאורה כי חלק מנציגי המפלגה מביעים תמיכה מסוימת - ולו עקיפה - בארגון.

בנסיבות העניין, ועל רקע החשיבות שבהגנה על הזכויות החוקתיות העומדות על הפרק בעומדן למול הראיות שהוגשו לוועדה, ובשים לב לעובדה כי רבים מן הדברים שיוחסו לחברי המפלגה התבססו על דיווחים עיתונאיים כפי שעלו מאתרי אינטרנט שונים, מצאנו אף הפעם כי יש לייחס משקל מכריע להצהרותיהם של חברי המפלגה. לכל זאת נוסיף את שהוזכר לעיל, כי כפי שציין היועץ המשפטי לממשלה, בכל מקרה חומר הראיות שהוצג בנסיבות שלפנינו פחות במידה ניכרת מן החומר שנפרש בפרשת בל"ד, שם כאמור לא מצא בית המשפט בסיס מספיק לפסילה (והשוו, בשינויים המחויבים, את האמור לעיל לקביעות בית משפט זה בפרשת בל"ד בכל הנוגע לראיות שניצבו בפניו במסגרת הבקשה לפסול את ח"כ טיבי מלהתמודד בבחירות מטעם מפלגת רע"מ-תע"ל, עמ' 49-51).

במצב דברים זה, סברנו כי חומר הראיות הקונקרטי שהוצג בפנינו בעניינה של מפלגת בל"ד אינו עומד במבחן הראייתי המחמיר הנדרש אף לצורך הוכחת העילה שעניינה תמיכה במאבק מזוין בארגון טרור."

32. וכך קבעה כבוד הנשיאה נאור בפסק דינה בעניין זועבי, בהתייחס לעילה זו של תמיכה במאבק מזוין:

"בעניין טיבי ציין הנשיא ברק בקשר לעילה זו כי: 'הדמוקרטיה רשאית למנוע את השתתפותן של רשימות מועמדים אשר נוקטות אלימות או תומכות באלימות כמכשיר לשינוי פני המשטר' (שם, בעמוד 26). לעניין זה הובהר, כי מובן שניתן למנוע את התמודדותם בבחירות של מועמד או רשימה שלוקחים בעצמם חלק במאבק מזוין נגד המדינה, או של רשימה או מועמד התומכים במאבק זה באמצעות תמיכה חומרית, פוליטית או אחרת. כאמור, על מאפיין זה להיות דומיננטי בשאיפותיה של הרשימה או המועמד, והוא נדרש לפעול להגשמתו באופן משמעותי ונשנה."

ובאופן ספציפי, בהתייחס לעניינה של זועבי, קבעה כבוד הנשיאה מי נאור:

"ההסברים שנתנה זועבי לראיות שהוצגו אכן מעוררים ספק ביחס לטענה כי במעשיה תומכת זועבי במאבק מזוין נגד מדינת ישראל (והשוו: עניין טיבי, שם). נזכיר, כי להוכחת עילה זו יש להביא ראיות חד-משמעיות, בעלות 'מסה' משמעותית, המעידות כי תמיכה במאבק מזוין נגד ישראל היא מטרה דומיננטית של המועמד, אשר הוא פועל להגשמתה באופן קונסיסטנטי (והשוו: עניין בל"ד, פסקה 19). סברתי כי הראיות שהונחו לפנינו, על אף חומרן, אינן מאפשרות לקבוע ברמת ההוכחה הנדרשת כי זועבי תומכת במאבק מזוין. אין משמעות הדבר שאנו משתכנעים בהכרח מהסבריה של זועבי בדבר קריאתה להתנגדות בלתי אלימה ולמצור מדיני. משמעות הדברים היא רק שאיננו משוכנעים שזועבי תומכת בטרור, וזאת בשל הראיות שלפנינו. יש להזכיר גם, ומבלי שהדבר מצדיק את הדברים שנאמרו, את האופן שבו מגדירה זועבי את

זהותה, ואת הקונפליקט שזהות זו יוצרת עבורה דווקא בעיתוי שבו נאמרו הדברים. יפים לעניין זה דבריו של חברי הנשיא גרוניס בעניין זועבי:

'חברת-הכנסת זועבי [...] רואה עצמה חלק מהעם הפלסטיני. חברת-הכנסת זועבי לא חלקה על כך שפעילותה מכוונת, בין היתר, לשינוי מצבו של העם הפלסטיני בעזה ובכלל. יחד עם זאת, נותר ספק האם פעילות זו כוללת גם תמיכה במאבק מזוין של ארגון טרור, במקרה זה החמאס' (שם, בפסקה 34).

74. ספק זה, בצירוף הפרשנות המצמצמת הנהוגה ביחס לעילות הפסילה המנויות בסעיף 7א לחוק, מטים את הכף לעבר הזכות לבחור ולהיבחר ומניעת הפסילה. נזכיר, כי פסילת מועמדים היא אמצעי קיצוני, אשר יש לנקוט בו בנסיבות חריגות (והשוו: עניין טיבי, בעמוד 43).

75. אין להקל ראש בהתנהלותה ובאמירותיה של זועבי, שנאמרו בתקופה רגישה, בה עם ישראל כולו מאוחד בדאגה לשלומם של שלושת הנערים ולנעשה ברצועת עזה, וכאשר חלק נכבד ממדינת ישראל מצוי תחת איום הטיילים (והשוו: עניין ועדת האתיקה, פסקה 39 לפסק דיני). חלק מהאמירות המיוחסות לה, ובתוך כך אמירותיה בעניינם של חוטפי הנערים והמאמר שכתבה אשר קורא להטיל מצור על מדינת ישראל וכן השתתפותה בחגיגות "ניצחון" לאחר סיום המבצע, חמורות הן, ואף מתקרבות הן מאוד לגבולותיהן של עילות הפסילה של סעיף 7א, אך הן אינן חוצות אותן (השוו: עניין ועדת האתיקה, פסקה 3 לפסק דינה של השופטת א' חיות). יחד עם זאת, הדברים שאמרנו בעניין זועבי, לפיהם מניעת השתתפות בבחירות לכנסת היא צעד קיצוני השמור למקרים חריגים שבחריגים, בהם השימוש בכלים הדמוקרטיים הרגילים איננו מספיק, נכונים גם עתה. ציינו שם כי במשטר דמוקרטי נהוגים גם כלים אחרים, מלבד פסילה מלהשתתף בבחירות, אשר נועדו להתמודדות עם מקרים שלא חצו את הגבול הקבוע בסעיף 7א, אך מאיימים לפגוע בדמוקרטיה מבפנים:

'עצם העובדה שמועמד רשאי להתמודד בבחירות לכנסת אין משמעה כי משעה שנבחר רשאי הוא לעשות ככל העולה על רוחו. עדיין עומדת האפשרות לשלול חסינותו של חבר כנסת במקרים מסוימים, להעמידו לדין אם נמצא כי עבר עבירה פלילית, ולשלול את המשך כהונתו בכנסת אם הורשע בדין בעבירה שיש עמה קלון' (שם, בפסקה 35 לפסק דינו של הנשיא גרוניס).

33. **ובעניין כסיף** סיכמה כבוד הנשיאה חיות את עילת הפסילה הקבועה בסעיף 7א(א)(3) לחוק-יסוד: הכנסת, כך:

13. עילת הפסילה השלישית הקבועה בסעיף 7א(א)(3) לחוק היסוד עניינה תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון טרור, נגד מדינת ישראל. עילה זו מבוססת על ההצדקה הרעיונית המרכזית לפסילת מועמדים ורשימות, קרי – התגוננות מפני מי שמבקש לשלול את עצם קיומה של המדינה או לפגוע ביסודות קיומה ובאופייה הדמוקרטי בדרך של מאבק מזוין (עניין זועבי הראשון, בפסקה 29). בעניין טיבי ציין הנשיא א' ברק בקשר לעילה זו כי: "הדמוקרטיה רשאית למנוע את השתתפותן של רשימות מועמדים אשר נוקטות אלימות או תומכות באלימות כמכשיר לשינוי פני המשטר" (שם, בעמוד 26; ראו עוד עניין זועבי השני, בפסקה 69). מניעת התמודדות מכוח עילה זו תתאפשר כמובן מקום שבו מועמד או רשימה נוטלים בעצמם חלק פעיל במאבק מזוין של ארגון טרור או מדינת אויב נגד המדינה וכן מקום שבו הם מעודדים מאבק כזה או תומכים בו תמיכה חומרית, פוליטית או אחרת (שם, בפסקה 69; ראו עוד עניין טיבי, בעמ' 27; עניין בל"ד, בפסקה 7; עניין זועבי הראשון, בפסקה 29). כמו כן, פסילת רשימה או מועמד מכוח עילה זו תתאפשר רק אם התמיכה היא במאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון טרור (עניין טיבי, בעמוד 27; ראו עוד עניין זועבי השני, בפסקה 69; להרחבה בסוגיה זו ראו גל וקרמניצר, בעמ' 16-19).

34. בטרם נידרש לעניינה הקונקרטי של המשיבה, נבקש לחדד מספר היבטים בנוגע ליישום עילה אחרונה זו.

עמדת היועץ המשפטי לממשלה – אין להחיל מבחן הסתברותי ביחס לעילת תמיכה במאבק מזוין

35. בטרם תובא עמדת היועץ המשפטי לממשלה בעניינה הקונקרטי של המשיבה, ובשים לב לכך שבמוקד הבקשות דגן מצויה כאמור עילת הפסילה הקבועה בסעיף 7א(א)(3) לחוק היסוד, היועץ המשפטי לממשלה יבקש להבהיר כי לעמדתו, כשם שהכריע בית המשפט העליון **בעניין כסיף** – בצורה חד משמעית ושאינה משתמעת לשתי פנים – כי הביטוי הגזעני אינו ראוי להגנה; כי הסתה לגזענות היא מחוץ למשחק הפוליטי; כי הסתה לגזענות נוגדת ערכים אוניברסליים-דמוקרטיים; כי הסתה לגזענות מנוגדת לחלוטין לערכי היסוד שעליהם הוקמה המדינה; ועוד ועוד – **הרי שיש להחיל את אותן קביעות גם לעניין תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון טרור נגד מדינת ישראל.**

כלומר, **כשם שנקבע כי יש לפעול בנחישות וללא פשרות למיגור הגזענות, ובוודאי שאין לאפשר את כניסתה לתוככי כנסת ישראל, לעמדת היועץ המשפטי לממשלה יש לפעול באותה הנחישות נגד תמיכה במאבק מזוין נגד מדינת ישראל.**

36. **בהתאם לכך, היועץ המשפטי לממשלה סבור כי לעניין עילת הפסילה הקבועה בסעיף 7א(א)(3), מעשים או התבטאויות – במפורש או במשתמע – אשר מהם עולה תמיכה בפגיעה באזרחים או בחיילי צה"ל במסגרת מאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון טרור, צריכים להיות מחוץ למשחק הפוליטי.** ובהשאלה מדבריו של כבוד השופט עמית בפסק הדין בעניין כסיף – **תמיכה במאבק מזוין נגד מדינת ישראל, ובתוך כך התבטאויות מפורשות או משתמעות בדבר הלגיטימיות שבפגיעה בחיילי צה"ל, לא בבית ספרנו ולא בכנסת ישראל.**

ומשאמרנו זאת, נפנה לבחון את נסיבות עניינה הקונקרטיות של המשיבה, ואת התשתית העובדתית הצריכה לעניין.

עמדת היועץ המשפטי לממשלה

37. כאמור לעיל, פסילתה של המשיבה מלהתמודד בבחירות לכנסת ה-23 מתבקשת לפי שתי עילות נפרדות לחוק: הראשונה לפי סעיף 7א(א)(1) לחוק, בשל שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית; והשנייה לפי סעיף 7א(א)(3) לחוק, בשל תמיכה במאבק מזוין, של מדינת אויב או של ארגון טרור, נגד מדינת ישראל.

נידרש להלן לשתי עילות פסילה אלה בעניינן של המשיבה.

עילת פסילה ראשונה – שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית

38. ראשית, עמדת היועץ המשפטי לממשלה היא כי התשתית הראייתית שהובאה במסגרת כלל הבקשות אינה מבססת עילה לפסילת המשיבה בגין שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

כפי שסוכם **בעניין כסיף**, מאפייניה הגרעיניים של מדינת ישראל כמדינה יהודית כוללים את "זכותו של כל יהודי לעלות למדינת ישראל שבה יהיה רוב יהודי; כי עברית היא שפתה הרשמית המרכזית של המדינה; כי סמליה וחגיה של המדינה משקפים בעיקרם את המסורת היהודית, וכי מורשת ישראל היא מרכיב מרכזי במורשת הדתית והתרבותית של המדינה".

39. בהתאם לכך, לעמדת היועץ המשפטי לממשלה, הבקשות דן אינן מציגות ראיות למעשים מצד המשיבה – לרבות התבטאויות – אשר יש בהם משום שלילת קיומה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, על מאפייניה הגרעיניים שפורטו לעיל. זאת בשים לב לאמות המידה המחמירות שנקבעו בפסיקת בית המשפט העליון לעניין פסילת רשימה מלהתמודד בבחירות לכנסת.

40. מכל מקום, נראה כי טענתם המרכזית של המבקשים היא כי יש לפסול את המשיבה מלהתמודד בבחירות לכנסת ה-23 בגין תמיכה במאבק מזוין, של מדינת אויב או של ארגון טרור, נגד מדינת ישראל. לכך נידרש להלן.

עילת פסילה שנייה – תמיכה במאבק מזוין של ארגון טרור נגד מדינת ישראל

41. בפתח הדברים נזכיר כי סוגיית פסילת המשיבה בעילה של תמיכה במאבק מזוין עלתה במסגרת ההליך שהתקיים בפני בית המשפט העליון בע"ב 5506/19 **עוצמה יהודית – חזית יהודית לאומית ואח' נ' הרשימה המשותפת ואח'** (להלן: **עניין הרשימה המשותפת**). בפסק הדין ציינה כב' הנשיאה חיות, בעניינה של המשיבה, כדלקמן:

"39. ... הציגו המערערים ראיות מטרידות ביותר מעמוד ה"פייסבוק" של ח"כ היבא יזבק (להלן: יזבק), החברה במפלגת בל"ד והמוצבת במקום השמיני ברשימה המשותפת. בהעדר הסבר כלשהו עשויות ראיות אלה בהחלט להתפרש כהבעת הזדהות ותמיכה מצדה בגורמים שונים – ובהם המחבל סמיר קונטאר שהורשע ברצח של ארבעה ישראלים בפיגוע בנהריה בשנת 1979 – הנוטלים חלק במאבק מזוין נגד מדינת ישראל ובארגוני טרור. משבחרה הרשימה המשותפת שלא להגיש תצהיר מטעם יזבק ולהשיב לשאלות ולהבהרות הנדרשות בהקשר זה על פי המתכונת שקבע יו"ר ועדת הבחירות כמפורט לעיל, עומדים הדברים בחזקתם ויש לזקוף אותם לחובתה. עם זאת, כפי שציין בצדק היועץ המשפטי לממשלה, ההליך שבפנינו אינו מכוון לפסילת יזבק אלא לפסילת הרשימה המשותפת והראיות הללו מתוך עמוד ה"פייסבוק" של יזבק – חמורות ככל שתהיינה – אין בהן כדי להצדיק את פסילת הרשימה המשותפת כולה באיזה מן העילות המפורטות בסעיף 7א לחוק היסוד. עוד יצוין כי חלקה היחסי של מפלגת בל"ד, שאליה משתייכת יזבק, ברשימה המשותפת הוא קטן מחלקה ברשימת רע"ם-בל"ד לגביה נמצא בעניין כסיף כי אין מקום לפסילתה. זאת, הגם שהיועץ המשפטי לממשלה ציין

כבר בבחירות לכנסת ה-21 כי אילו הייתה מפלגת בל"ד מתמודדת לבדה בבחירות לכנסת היה מקום לשקול בכובד ראש את פסילתה והראיות שהוצגו בעניינה של יזבק יש בהן בהחלט כדי לחזק עמדה זו.

42. יצוין כי במסגרת ההליך **בעניין הרשימה המשותפת**, בעמדת היועץ המשפטי לממשלה צוין, בין היתר, כי הראיות שהובאו בעניינה של המשיבה עשויות היו להציב סימן שאלה לו התבקשה פסילתה שלה – בשונה מפסילת הרשימה המשותפת כולה – אולם מדובר בעניין שלא עמד לדיון באותה העת.

בהקשר זה, עמד היועץ המשפטי לממשלה על כך שחלק מהפרסומים שצורפו לאותה בקשה, ואשר נגעו למשיבה דן, **מטרידים מאד ועשויים להתפרש כהבעת הזדהות עם מחבלים שנטלו חלק במאבק מזוין בישראל**.

בפרט התייחס היועץ המשפטי לממשלה לפרסומים בדבר השתתפותה ב"מסיבת שחרור" של אמיר מחול שהורשע בעבירות של מגע עם סוכן חוץ, קשר לסייע לאויב במלחמה, ריגול וריגול חמור, לטובת ארגון חיזבאללה, והעלאת תמונתם המשותפת לעמוד הפייסבוק האישי שלה ולעמוד הפייסבוק שלה כחברת כנסת, תוך איחול מזל טוב וקריאה לשחרורם של אסירי החירות; פרסום תמונתו וברכות לשחרורו של ראוי סולטאני, שהורשע בעבירות של מסירת מידע לאויב ומגע עם סוכן חוץ ביחס לחיזבאללה. כמו גם קריאה לשחרור אסירים נוספים; פרסום תמונתו של המחבל סמיר אלקונטאר שהשתתף בפיגוע בנהריה שבו נרצחו בני משפחת הרן ושני שוטרים, והורשע ברצח של ארבעה, חטיפה וניסיון רצח, בה נכתב "השהיד המג'אהד סמיר קונטאר – לא אחזור מפלסטיין אלא כדי לחזור לפלסטיין" לאחר שזה נהרג בסוריה בשנת 2015. לצד זאת, פרסמה קריאות למאבק ושחרור של כלל האסירים הביטחוניים, הכוללים כידוע אסירים רבים שביצעו פיגועי טרור רצחניים.

43. על רקע עובדתי זה ציינה כאמור כבוד הנשיאה חיות בפסק הדין **בעניין הרשימה המשותפת** כי בעניינה של המשיבה דן הוצגו **'ראיות מטרידות ביותר'**, אשר בהיעדר הסבר כלשהו עשויות בהחלט להתפרש כהבעת הזדהות ותמיכה בגורמים שונים הנוטלים חלק במאבק מזוין נגד מדינת ישראל ובארגוני טרור.

44. עתה, משהתבקשה **פסילת המשיבה עצמה** – בין היתר בעילה של תמיכה במאבק מזוין של ארגון טרור נגד מדינת ישראל – **בחן היועץ המשפטי לממשלה את הראיות שהובאו במסגרת הבקשות דן, כמו גם את תגובת המשיבה והצהרותיה בפני ועדת הבחירות, באופן מעמיק ובכובד ראש**.

45. יצוין כי קיימת חפיפה בין הראיות שהובאו במסגרת שלוש הבקשות שבכותרת, וכי רובן המוחלט של הראיות נלקחו מעמוד הפייסבוק הפרטי של המשיבה. עוד יצוין כי חלק מהראיות הובאו כבר לפני בית המשפט העליון במסגרת **עניין הרשימה המשותפת**, אולם כאמור לעיל אז לא התבקשה פסילתה של המשיבה, אלא של כלל הרשימה המשותפת.

46. לאחר ששב ובחן את מכלול הראיות הקיימות בעניינה של המשיבה, לעמדת היועץ המשפטי לממשלה הראיות שהובאו במסגרת בקשות הפסילה הן בחלקן משמעותיות ומטרידות ביותר, וחלק מהפרסומים וההתבטאויות של המשיבה הם קשים ביותר ומעוררי שאט נפש. לעמדת היועץ המשפטי לממשלה, הפרסומים וההתבטאויות המשיבה שהובאו במסגרת הבקשות דנן קרובות קרבה ממשית אל הקו האסור, שהחוצה אותו מנוע מלהתמודד בבחירות לכנסת.

47. עם זאת, לעמדת היועץ המשפטי לממשלה, הבקשות דנן – בשים לב להסברי המשיבה בתצהירה שהוגשו לוועדת הבחירות, כפי שיפורטו להלן – אינן מבססות תשתית ראייתית משכנעת, ברורה וחד-משמעית, העולה כדי "מסה ראייתית קריטית" שבהתאם לפסיקתו העקבית של בית המשפט העליון ואמות המידה הנוקשות שהותו במסגרתה, מאפשרת פסילת מועמד בבחירות לכנסת. זאת, בין היתר, בשים לב למועדי הפרסומים וההתבטאויות הרלוונטיים, ובשים לב להבהרותיה והצהרותיה של המשיבה. כאמור, פסיקתו של בית המשפט העליון קובעת כי "ספק פועל נגד מניעת השתתפותה של רשימה" – והדברים יפים אף לעניין מועמד.

להלן נתייחס לראיות העיקריות שהובאו בבקשות, וכן נתייחס להסברי המשיבה והבהרותיה.

48. שני הפרסומים החמורים ביותר הם פוסט מעמוד הפייסבוק של המשיבה מיום 11.3.13 בו שיתפה תמונה של המפגעת דלאל אמולגרבי, וכתבה (בתרגום מערבית): "דלאל אלמוגרבי חיה 20 שנים ועשתה את כל זה. יבורכו נשות ההתנגדות (במקור - אלמקאומה)"; ופוסט מעמוד הפייסבוק של המשיבה מיום 20.12.15, יום הריגתו של המפגע סמיר קונטאר, בו שיתפה תמונה של המפגע סמיר קונטר, כאשר בגוף התמונה כתוב בצבע אדום (בתרגום מערבית): "השהיד המוג'האד (הנאבק) סמיר קונטר", ובמקום אחר בתמונה בצבע שחור (גם בתרגום מערבית): "לא שבתי מפלסטין אלא כדי לחזור אל פלסטיין".

49. לעמדת היועץ המשפטי לממשלה, מדובר בפרסומים חמורים המעוררים שאט נפש.

המפגעת דלאל אמולגרבי הייתה בין מבצעי אחד מפיגועי הטרור האכזריים שידעה מדינת ישראל – הפיגוע באוטובוס בכביש החוף בשנת 1978, אשר בו נרצחו 35 אזרחים ישראלים, כולל ילדים, ונפצעו עשרות אחרים; המפגע סמיר קונטאר השתתף בפיגוע בנהריה בשנת 1979 שבו נרצחו בני משפחת הרן ושני שוטרים, והורשע ברצח של ארבעה, חטיפה וניסיון רצח; בהמשך, עם שחרורו ממאסר במסגרת עסקת שבויים חזר לעסוק בפעילות מזוינת נגד מדינת ישראל.

50. אין כל מקום בכנסת ישראל בראי עילת הפסילה של "תמיכה במאבק מזוין של ארגון טרור במדינת ישראל", למי שמשמיע דברי שבח או הזדהות העולים כדי תמיכה במעשיהם של מעשי שני אלה. אין ולא ניתן להצדיק דברי תמיכה למעשי מחבלים אשר

אחראים לרציחתם של עשרות ישראלים, לרבות ילדים, בפיגועים מהמזעזעים ביותר בתולדות המדינה. בהקשר לעילת הפסילה הרלוונטית, מדובר בפרסומים אשר בהחלט יכולים להתפרש כתמיכה במאבק מזוין נגד ישראל.

51. המשיבה התייחסה לפרסומים אלה בהרחבה בתצהיר שהגישה ביום 26.1.20 לוועדת הבחירות המרכזית, וכן בטור דעה שפרסמה ביום 24.1.20 בעיתון "הארץ". בתגובתה לבקשת הפסילה דן, הצהירה המשיבה בין היתר כדלקמן:

"13. בכל הכתיבה שלי, הראיונות שעשיתי, הנאומים שלי בכנסת ומחוצה לה, ההרצאות הרבות שנתתי ובפעילותי הציבורית – אין אמרה אחת שאני קוראת בה לפגיעה בבני אדם. פשוט, כי אין. ולא תהיה כזו. אני לא קוראת, ומעולם לא קראתי לשימוש באלימות משני טעמים: מוסרי ופוליטי. ראשית, הזכות לחיים של כל בני האדם היא זכות עליונה ושווה ללא קשר למוצאם או צבע עורם. שנית, מבחינה פוליטית אנחנו לא רוצים שהצעירים שלנו יבלו את ימיהם בכלא. אנחנו רוצים אותם להצטרף לעשייה פוליטית לגיטימית וכן לפעול לקידום חייהם הפרטיים ולתרום לחברה."

"18. הפרסום נעשה במערבולת של ויכוח פוליטי סוער אודות מעמד האישה. ויכוח כזה מחולל לעתים רטוריקה שונה ממה שהייתי נוקטת בנסיבות אחרות. היום ודאי הייתי מתבטאת אחרת.

...

20. אין בשימוש במוטיבים לאומיים אלה כדי להביע הסכמה ואהדה למעשה עצמו שבוצע בעבר הרחוק בתקופה היסטורית מסוימת וזה נכון גם לגבי עמים אחרים.

...

לא במקרה שאף אחד מהקוראים הערבים לא הבין שאני קוראת לשחזור היסטורי להפוך מעשייה של מוגרבי כמודל חיקוי. זו לא הייתה כוונתי בשום פנים ואופן ואין לי שום כוונה להלל או לקרוא לפיצוץ אוטובוסים והריגת נוסעים.

21. ההתנסחות שלי בפוסט זה שכתבתי הייתה שגויה ובעייתית. אני אומרת את זה לא מפני שאני עומדת בפני הליך פסילת מועמדותי אלא כי זו היא עמדותי המוסרית ומשנתי הפוליטית שלמענה אני נאבקת.

אני נמצאת בפוליטיקה כי יש לי אמירה ברורה נגד אלימות, דיכוי וכוחניות. ברור לי כי היום הייתי מתנסחת אחרת ולא משום שאני חברת כנסת אלא בעיקר כי אני רוצה שכל ניסוח מטעמי יהיה אחראי, מוסרי, שייצג את עמדותיי האישיות ושל מפלגתי, שותפיי היהודים לדרך וכי יזדהה עמו כל אדם שנאבק למען צדק, שוויון, שלום וסיום הכיבוש. זוהי עמדותי המוסרית והפוליטית שהחזקתי בה לפני היותי חברת כנסת. וזו עמדותי היום ומחר.

...

28. התנגדותי לחיסול קונטאר, אין פירושה בשום אופן שאני תומכת במעשים שלו, לא נגד משפחת הרן ולא נגד אחרים. כל מה שרציתי הוא רק להביע את עמדותי העקרונית והמוסרית נגד חיסולים ללא קשר לזהות הקורבן. אין לי ספק שדוברי הערבית אליהם יועד הפוסט המדובר, ואשר מכירים את עמדותיי כפעילה פוליטית ופמיניסטית מזה שנים רבות, הבינו את הדברים בקונטקסט הזה.

29. ... ניסיונם של המבקשים לייחס לי אהדה ותמיכה בריסוס גולגולת של ילדה ממשפחת הרן שבנהריה מעורר חלחלה.

30. ובכל זאת ולמרות שמדובר בפוסט שיתוף וכי לא ניסחתי או הוספתי דבר עליו, אני מבינה היום שהייתי צריכה להבהיר מפורשות את כוונתי נגד החיסול כשלעצמו.

...

34. בהקשר הזה אבקש להוסיף כי חלק מהפוסטים המיוחסים לי מוצגים ללא תרגום תוכנם, באופן מגמתני ומסולף. רבים מהם הם מחאה על מדיניות המעצרים המנהליים וחלקם תמיכה בשביתת הרעב של עצירים למען זכויותיהם ונגד מחדלי הטיפול הרפואי. אני מצהירה כי אין בפוסטים אלה דבר שמעיד שאני קוראת לאלמות או לביצוע עבירות פליליות כלשהן. ...

בדומה, בטור הדעה שפרסמה המשיבה ביום 24.1.20 בעיתון "הארץ" ציינה כדלקמן:

"מושאי שני הפוסטים היו סמיר קונטאר ודלאל מוגרבי.

אף לא אחד מפוסטים הללו לא נועד להביע תמיכה במעשיהם. אני שוללת פגיעה בבני אדם באשר הם, וניסיונם של הקיצוניים לייחס לי הסכמה לפגיעה בילדים או לפיצוץ אוטובוסים הוא דבר אבסורדי ומעורר חלחלה.

את הפוסט על קונטאר שיתפתי בעקבות התנקשות בחייו בדצמבר 2015. הפוסט, שפורסם בעמוד הפייסבוק הפרטי שלי, בערבית, נועד להביע ביקורת על מדיניות החיסולים, שמנוגדת למשפט הבינלאומי. אין לי ספק שלא היה בקרב קוראי הפוסט, דוברי הערבית, אפילו אחד שהבין אותו כתמיכה בפגיעה שביצע קונטאר בישראל. על הדברים הללו חזרתי פעמים רבות באמצעי התקשורת בערבית ובעברית.

ההקשר חשוב גם להבנת הרקע לפרסום הפוסט שעסק במוגרבי. במארכ 2013, בסמוך ליום האשה הבינלאומי החליטו ארגוני הנשים בגדה וברצועה שיום זה יוקדש למקומה של האשה בחיים הציבוריים. ההחלטה גררה התנגדויות קולניות מצד גורמים שמרניים, שמתקשים להכיר במקומה של האשה בחברה בכלל ובמאבק הלאומי בפרט. פירסמתי את הפוסט בהקשר הזה, ומתוך התרסה נגד אתם גורמים שמרניים. סערת ויכוח לוהטת מחוללת לעתים רטוריקה שונה מזו שהיינו נוקטים בנסיבות אחרות. היום ודאי הייתי מתנסחת אחרת.

52. יצוין כי הסברים אלה של המשיבה עולים בקנה אחד עם הדברים שאמרה במסגרת ריאיון הטלוויזיוני בערוץ 13 – אשר לעניינו נידרש בהמשך – שגם בו ציינה שהעלתה את הפוסט בעניינו של קונטאר כחלק מהבעת מחאה כנגד "חיסולים ממוקדים", תוך שציינה כי היא "נגד הרג, [אני] נגד הרג ילדים, נגד הרג חפים מפשע. אני לא הסתתי לאלמות, אני נגד אלמות, אני פעילה פוליטית כי אני נגד אלמות". בהקשר דומה, המשיבה מוסיפה ומציינת בתצהיר שצירפה לתגובתה כי גם שיתוף הסרטון בעניין המפגע באסל אלעארג' בשנת 2017 נעשה כמחאה נגד "חיסולים" בלבד ולא כהזדהות עם המעשים.

53. מעבר להסבריה של המשיבה – מהם עולה כי גם לשיטתה מדובר בפרסומים שגויים ובעייתיים – יש לתת את הדעת לכך שהפוסט בעניין המפגע דלאל מוגרבי נכתב בשנת 2013, לפני כשבע שנים, ונראה כי אף הוסר מדף הפייסבוק של המשיבה ואינו מופיע שם

יותר. עוד יש לתת את הדעת כי הפוסט העוסק בסמיר קונטאר פורסם אף הוא לפני זמן ניכר, כחמש שנים, ולכך שהמשיבה הבהירה בתצהירה כי היא אינה מזדהה עם מעשיו ויוצאת כנגד הרג חפים מפשע.

אכן, גם אחרי הסברים אלו של המשיבה בדיעבד, אגב הליכי הפסילה, עלול להיוותר ספק באשר לכוונותיה, ודאי מלכתחילה, ואולם נוכח הספק שמעוררות חרטתה והבהרותיה – הרי שבהתאם להלכה הפסוקה, ספק פועל לטובת המועמד.

54. קבוצת נוספת של פרסומים שהובאו בבקשות הם אלה המתייחסים לאסירים ביטחוניים, לרבות כאלה שהורשעו על ביצוע עבירות ביטחון חמורות ביותר.

לעמדת היועץ המשפטי לממשלה, רבים מן הפרסומים, הנוגעים לענייניהם של אסירים ועצירים, הגם שהם מעוררים קושי ועלולים להביע מסר של הזדהות עם אסירים שביצעו עבירות ביטחון חמורות, הרי שאין בהם משום ראייה חד-משמעית משכנעת וברורה לתמיכה במאבק מזוין של ארגון טרור נגד מדינת ישראל, כנדרש במבחנים שקבע בית המשפט העליון. נזכיר, כי זאת העילה הרלוונטית, ולאורה נבחנים הפרסומים.

שוב יודגש, היועץ המשפטי לממשלה אינו מקל ראש בפרסומים אלה, וסבור שמדובר במסרים מטרידים מאד לנוכח הזדהות עם מי שביצע עבירות חמורות, לרבות כחלק ממאבק מזוין במדינת ישראל. אלא, שבמסגרת פרסומים אלה, המשיבה אינה מזדהה באופן ישיר עם ביצוע המעשים של האנשים המופיעים בפוסטים, אינה קוראת לביצוע עבירות כלשהן כנגד מדינת ישראל, ואף אינה מזכירה את המעשים של האנשים מושא הפרסומים. כמו כן, יכול להתעורר ספק אם ניתן לפרש פרסומים אלה – בשים לב לתצהיר המשיבה (סעיף 34 לתצהירה שצוטט לעיל) והתצהיר הנוסף מטעם יו"ר רשימתה – כעוסקים בסוגיית האסירים, להבדיל מהזדהות עם אסיר פלוני או הבעת תמיכה במעשים שבעטיים נעצר או נאסר. לכן, אף שמדובר בראיות מטרידות, נראה כי לא ניתן לראות בהן, באופן חד-משמעי, משכנע וברור, משום תמיכה במאבק מזוין של ארגון טרור כנגד מדינת ישראל, כנדרש בפסיקת בית המשפט העליון.

כן נזכיר, כי נושא הצילומים עם אסירים ביטחוניים וביקורים של מועמדים בבתי הסוהר כבר עמד בפני ועדת הבחירות במסגרת הבקשה לפסילת רע"ם-בל"ד ביחס למועמד מטאנס שחאדה (פ"ר 6/21 – סעיף 17-18 לבקשה שם – פסקה 76 לפסק הדין של כבוד הנשיאה חיות בעניין כסיף).

55. לעמדת היועץ המשפטי לממשלה, ראייה מהותית נוספת היא דבריה של המשיבה בראיון טלוויזיוני בחדשות 13 בחודש ספטמבר 2019, אצל רביב דרוקר ותמר איש שלום. באותו ראיון נשאלה המשיבה על הפוסט שלעיל בעניינו של סמיר קונטאר, כדלקמן:

"מראיינים: הנה דוגמה למשהו שהוא בהחלט מרגיז. אולי המילה היא לא מרגיז אלא מקומם. כשאת כותבת ב-2015 על הרוצח סמיר קונטאר שהוא שהיד, לוחם ג'יהאד.

משיבה: מה מקומם?

מראיינים: תמיכה בטרוריסטים.

משיבה: זה לא טרור. אני לא תמכתי בטרור.

מראיינים: סמיר קונטאר הוא לא טרוריסט?

משיבה: אני אסביר לך משהו מאוד חשוב, תמר, בעניין. אני עוד לא התחלתי את העשייה הפרלמנטרית שלי, אוקיי? ואני כבר עדה ישירה למה זה להיות נרדף פוליטית כנבחר ציבור ערבי.

מראיינים: את יודעת מה עשה סמיר קונטאר?

המשיבה: ב-2015 חוסל קונטאר, אתם אולי לא עקבתם, אבל אלפי פעילים פלסטינים ערבים ובכלל העלו את אותו פוסט. ואני הייתי אחת מהם. אנחנו כן נגד חיסולים ממוקדים.

מראיינת: את מודעת לכך שהוא רצח ארבעה ישראלים ובהם את דני הרן ואת בתו בת הארבע?

המשיבה: אני נגד הרג, אני נגד הרג ילדים, נגד הרג חפים מפשע. אני לא הסתתי לאלימות, אני נגד אלימות, אני פעילה פוליטית כי אני נגד אלימות.

מראיינת: גם אלימות שלו?

המשיבה: אני נגד כל אלימות. ובאותו זמן אני נגד הכיבוש.

מראיינת: היית יכולה להתנגד לחיסול בלי לקרוא לו "שהיד" או "לוחם ג'יהאד"

המשיבה: יפה, שאלה יפה תמר. קודם כל זה פוסט ששיתפתי, זה לא פוסט שכתבתי בעצמי. אבל המילה שהיד בערבית יש לה שלל משמעויות. כל אדם שנהרג כחלק מפעולה פוליטית קוראים לו שהיד.

בהמשך הריאיון נשאלת המשיבה על הפוסט שלעיל בעניין ראוי סולטאני, והשיבה כדלקמן:

"מראיינת: שנה קודם לכן, בפברואר 2014 את כותבת על אסיר שמשחרר באותו יום. שהוא אדם שמסר לסוכן חזבאללה מידע על גבי אשכנזי במטרה לחסל אותו. והוא הודה בכך בעסקת טיעון.

את כותבת "או בוקר החירות הגיע, היום משוחרר שותפנו לדרך, האסיר הפוליטי ראוי סולטני. אנחנו ממתנים לו בקוצר רוח, כפי שהחירות ממתנה לו, כדי לחבק אותו. מברוק לראוי, ובקרוב השאר". מה הציבור היהודי אמור להבין מזה?

המשיבה: אבל ראוי סולטני בעצמו אמר שאלה דברים שהיו מסולפים.

מראיין: האם זה חלק מהתנגדות סבירה מבחינתך, ולגיטימית לכיבוש, לפגוע בחיילים או לפגוע ברמטכ"ל.

המשיבה: החוק הבינלאומי בעצמו מאפשר לעמים שהם תחת כיבוש לפעול למען שחרורם.

מראינת: כלומר, את תופסת כלגיטימי פגיעה בחיילים?

המשיבה: מה שלא לגיטימי זה המשך הכיבוש."

56. כיוון שהמשיבה לא פירטה בתצהירה מיום 26.1.20 בעניין זה, למעט אמירות כלליות בדבר התנגדות לאלימות, ראה היועץ המשפטי לממשלה לבקש ממנה התייחסות ברורה, מגובה בתצהיר, ביחס לאמירתה בסוף הריאיון בחדשות 13 שלעיל.

זאת לאחר בחינת מכלול הראיות הרלוונטיות לענייננו, ובתוכן הפרסומים וההתבטאויות שהובאו במסגרת בקשות הפסילה דנן, כמו גם ההסברים וההבהרות של המשיבה ביחס לפרסומים והתבטאויות אלה; ולנוכח האמור ברישת הדברים, בדבר החומרה הרבה שרואה היועץ המשפטי לממשלה בהתבטאויות אשר מהן עולה, במפורש או במשתמע, תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון טרור נגד מדינת ישראל, לרבות פגיעה בחיילי צה"ל או באזרחים.

צילום הפנייה מטעם היועץ המשפטי לממשלה מיום 26.1.20 מצורף ומסומן מש/1.

57. למען הסר ספק, ההבהרה התבקשה לאחר שתצהירה של המשיבה התייחס בפירוט לראיות עיקריות אחרות, אך נמנע מהתייחסות מפורטת לריאיון הטלוויזיוני, אשר היועץ המשפטי לממשלה סבר כי עלולה להשתמע ממנו תמיכה במאבק מזוין של ארגון טרור נגד מדינת ישראל, לרבות בדרך של מתן לגיטימציה לפגיעה בחיילי צה"ל.

58. בהמשך לכך, ביום 27.1.20 העבירה המשיבה ליועץ המשפטי לממשלה ולוועדת הבחירות תצהיר משלים, אשר במסגרתו ציינה בין היתר כדלקמן:

"3. בתצהירי המפורט שהוגש בפני ועדת הבחירות המרכזית לא התייחסתי לשני משפטים אלה משום שהבנתי מבאי כוחי ששני המשפטים שאמרתי אינם רלבנטיים לעילת הפסילה בעניין קביעתו של סעיף 7א לחוק יסוד: הכנסת והנוגעת לעניין "תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון טרור, נגד מדינת ישראל." אכן מדברי בראיון עולה באופן ברור שלא אמרתי שאני תומכת או קוראת לפגיעה בחיילים או באדם כלשהו. לכן לא היה מקום להתייחס לכך בתצהירי המפורט.

4. אני עומדת מאחורי שני המשפטים שאמרתי. אכן האמירה שעמים רשאים לפעול למען שחרורם, מבטאת עמדה אוניברסאלית בהתאם למשפט הבינלאומי כי כל עם זכאי להגדרה עצמית. אך אין בעמדה אוניברסאלית שביטאתי קריאה או תמיכה כלשהי לשימוש באלימות.

5. אכן אני עומדת מאחורי דבריי שהמשך הכיבוש אינו לגיטימי. ואכן אני רציתי להשתמש במכוון במילים "המשך הכיבוש" כדי להזכיר כי זוהי הבעיה המרכזית שהשיח הציבורי הישראלי מתעלם ממנה. אך אין בשני המשפטים שלי הנ"ל תמיכה או קריאה בשימוש באלימות לא נגד חיילים ולא נגד אזרחים.

6. אני חוזרת ומדגישה שאני לא קראתי בראיון (וגם לא התכוונתי) לשימוש באלימות מכל סוג נגד אף אדם בין אם הוא במדים או לא במדים, אזרח, תושב או חסר מעמד."

צילום תצהיר המשיבה מיום 27.1.20 מצורף ומסומן מש/2.

59. למען הסדר הטוב, יצוין כי המבקשים הפנו גם לריאיון עיתונאי בעיתון הארץ, אשר התייחס לעניין דומה. עם זאת, לעניין המשקל הראייתי של ראיון עיתונאי כתוב התייחס היועץ המשפטי לממשלה כבר בתגובתו לבקשה לפסילת הרשימה המשותפת (ע"ב 5506/19), בציינו כי יש לתת משקל נמוך לדברים המצוטטים בראיון עיתונאי כתוב, כראיה לפסילה (ראו והשוו: עניין זועבי, פסקה 34 לפסק דינה של כב' הנשיאה נאור; עניין כסיף, בפסקה 57 לפסק הדין של כבוד הנשיאה חיות). מנגד, ריאיון מצולם (ככל שלא נערך באופן מגמתי) הוא ראיה משמעותית יותר, שכן היא מאפשרת להתרשם באופן בלתי אמצעי מדברי המועמד.

60. מכל מקום, לעומת התשובות המתחמקות בריאיונות, הרי שבתצהיר שצירפה לתגובתה הדגישה המשיבה באופן מפורש כי היא אינה קוראת למאבק מזוין כנגד מדינת ישראל, וכי כוונתה במונח 'מאבק' היא אך ורק למאבק באמצעים חוקיים ודמוקרטיים; ואילו בתצהיר המשלים שלעיל הדגישה המשיבה – באופן מפורש וחד משמעי – כי לא קראה או התכוונה לשימוש באלימות מכל סוג שהוא, גם לא נגד חיילים.

61. בהקשר זה רואה היועץ המשפטי לממשלה לציין כי יש חשיבות רבה בהבהרותיה של המשיבה ובהצהרותיה בהליך זה, שלמיטב בדיקתנו נעשו לראשונה במסגרת זו, בשים לב לעמדתו הברורה הנשענת על הוראתו המפורשת של חוק היסוד, כי מי שתומך, במפורש או במשתמע, במאבק מזוין של ארגון טרור במדינת ישראל, ובכלל זה תומך בפגיעה בחיילי צה"ל או באזרחים, אין מקומו בבית הנבחרים של מדינת ישראל.

יישום הדין ביחס לתשתית הראייתית שהונחה ביחס למשיבה

62. לאחר שסקרנו את המסגרת הנורמטיבית, את הראיות העיקריות, ואת תגובת המשיבה, נפנה למסקנות המשפטיות ביחס למכלול.

63. כאמור לעיל, הפסיקה דורשת בין היתר כי התמיכה במאבק מזוין תהיה מטרה דומיננטית של המועמד, וכי המועמד פועל באופן אקטיבי להגשמת המטרה האמורה פעילות שיטתית, חוזרת ונשנית, אשר "צריכה לבוא לידי ביטוי חמור וקיצוני מבחינת עוצמתה".

64. כאמור, חלק מהפרסומים וההתבטאויות שהוצגו הם חמורים ומעוררים שאט נפש.

עם זאת, עמדת היועץ המשפטי לממשלה היא כי בנסיבות העניין – בשים לב לכמות המועטה של הראיות המהותיות, פרישתן בזמן, היעדר ביסוס בדבר פעילות חוזרת ונשנית, ובפרט - **הבהרות והצהרות מפורשות של המשיבה, המגובות בתצהירים אישיים**, וכן הבעת חרטה ביחס לחלק מהפרסומים – אין מסה קריטית של ראיות ברורות, חד משמעויות ומשכנעות המצדיקות את פסילתה של המשיבה מלהתמודד בבחירות לכנסת ה-23.

65. כל זאת נוכח אמת המידה המצמצמת והקריטריונים הנוקשים שנקבעו בפסיקת בית המשפט העליון בעניין פסילת רשימות או מועמדים, בהיתן מעמדה של הזכות לבחור ולהיבחר, ונוכח קביעת הפסיקה כי כל ספק שקיים צריך לפעול לטובת הרשימה או המועמד.

66. כאמור לעיל, היועץ המשפטי לממשלה סבור כי המשיבה התקרבה עד מאד לקו האסור, שהחוצה אותו מנוע מלהתמודד בבחירות לכנסת. לפתחו של המהלך בקרבת קו הגבול רובצת תדיר סכנת חצייתו, וראוי על כן כי המשיבה, כמו גם מועמדים אחרים, יהיו מודעים לכך ויימנעו בעתיד מאמירות ופרסומים מעין אלה.

סוף דבר

67. לנוכח המקובץ, סבור היועץ המשפטי לממשלה כי התשתית הקיימת אינה מצדיקה את פסילת המשיבה מהתמודדות לכנסת ה-23.

היום, א' בשבט תש"פ
27 בינואר 2020

אודי איתן, עו"ד

סגן בכיר במחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה

רנאד עיד, עו"ד

סגן בכיר במחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה

ענר הלמן, עו"ד

מנהל מחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה

תוכן עניינים נספחים

שם הנספח	נספח
צילום פנייה מטעם היועץ המשפטי לממשלה מיום 26.1.20	מ/ש 1
צילום תצהיר המשיבה מיום 27.1.20	מ/ש 2

מש/1

צילום פנייה מטעם היועץ
המשפטי לממשלה מיום 26.1.20

מדינת ישראל

משרד המשפטים
פרקליטות המדינה
מחלקת הבג"צים

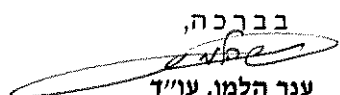
כ"ט בטבת תש"ף
26 בינואר 2020

לכבוד
עו"ד חסן ג'בארין ועו"ד סאוסן זהר
באמצעות דוא"ל : sawsan@adalah.org

עו"ד ג'בארין וזהר הנכבדים שלום רב,

הנדון: פ"מ 2/23, פ"מ 2/23, פ"מ 4/23

1. כידוע, סעיף 7א(א)(3) לחוק יסוד: הכנסת, קובע כי:
"רשימת מועמדים לא תשתתף בבחירות לכנסת ולא יהיה אדם מועמד בבחירות לכנסת, אם יש במטרוניה או במעשיה של הרשימה או במעשיו של האדם, לרבות בהתבטאויותיו, לפי הענין, במפורש או במשתמע, אחד מאלה:
...
(3) תמיכה במאבק מזוין, של מדינת אויב או של ארגון טרור, נגד מדינת ישראל."
2. לעניין עילה זו, ובהמשך לתגובה שהוגשה היום בהליכים שבנדון מטעם ח"כ יזבק, נבקש להבהיר כי היועץ המשפטי לממשלה רואה בחומרה רבה התבטאויות מהן עולה, במפורש או במשתמע, תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון טרור נגד מדינת ישראל, לרבות פגיעה בחיילי צה"ל.
3. בהמשך לכך, ועל מנת להשלים את גיבוש עמדתו בקשר לבקשות שבנדון ביחס לפסילת מועמדותה של ח"כ יזבק, מבקש היועץ המשפטי לממשלה לקבל התייחסות ברורה, מגובה בתצהיר מטעמה, לאמירה מסוף הריאיון הטלוויזיוני שנערך בערוץ 13 כדלקמן (נספח 1 לבקשה בהליך פ"מ 3/23):
"מראיין: האם זה חלק מהתנגדות סבירה מבחינתך, ולגיטימית לכיבוש, לפגוע בחיילים או לפגוע ברמטכ"ל.
ח"כ יזבק: החוק הבינלאומי בעצמו מאפשר לעמים שהם תחת כיבוש לפעול למען שחרורם.
מראיית: כלומר, את תופסת כלגיטימי פגיעה בחיילים?
ח"כ יזבק: מה שלא לגיטימי זה המשך הכיבוש."
4. בשים לב ללוח הזמנים שנקבע על-ידי יו"ר ועדת הבחירות המרכזית, נבקש לקבל ההתייחסות, מגובה בתצהיר, לא יאוחר ממחר, 27.1.20, בשעה 11:00.
5. למען הסר ספק, יובהר כי אין באמור בפנייה זו כדי למצות את הסוגיות אותן בוחן היועץ המשפטי לממשלה בקשר עם הבקשות שבנדון.

בברכה,

ענר הלמן, עו"ד
מנהל מחלקת הבג"צים
בפרקליטות המדינה

מש/2

צילום תצהיר המשיבה מיום
27.1.20

תצהיר

אני הח"מ חה"כ היבא יזבק ת.ז. 036704724 ולאחר שהוזהרתי כי עליי לומר את האמת אחרת אהיה צפויה לעונשים על פי חוק, מצהירה כדלקמן:

1. אני נותנת תצהיר זה כתגובה לפנייתו של היועץ המשפטי לממשלה אל באי כוחי מיום 26.1.2020 בה ביקש היועמ"ש שאמסור את התייחסותי הברורה לאמירה מסוף הריאיון הטלוויזיוני שנערך בערוץ 13 (נספח 1 לבקשה בהליך פ"מ 3/23). אני מבינה מפנייתו זו של היועמ"ש שאענה האם בדבריי אני תמכתי או קראתי לפגוע בחיילים.
2. שני המשפטים שאמרתי בתמלול הריאיון שהפנה אליו היועמ"ש בפנייתו הנ"ל הם:
"החוק הבינלאומי בעצמו מאפשר לעמים שהם תחת כיבוש לפעול למען שחרורם.
מה שלא לגיטימי זה המשך הכיבוש."
3. בתצהירי המפורט שהוגש בפני ועדת הבחירות המרכזית לא התייחסתי לשני משפטים אלה משום שהבנתי מבאי כוחי ששני המשפטים שאמרתי אינם רלבנטיים לעילת הפסילה בעניין קביעתו של סעיף 7א לחוק יסוד: הכנסת והנוגעת לעניין "תמיכה במאבק מזוין של מדינת אויב או של ארגון טרור, נגד מדינת ישראל." אכן מדבריי בריאיון עולה באופן ברור שלא אמרתי שאני תומכת או קוראת לפגיעה בחיילים או באדם כלשהו. לכן לא היה מקום להתייחס לכך בתצהירי המפורט.
4. אני עומדת מאחורי שני המשפטים שאמרתי. אכן האמירה שעמים רשאים לפעול למען שחרורם, מבטאת עמדה אוניברסאלית בהתאם למשפט הבינלאומי כי כל עם זכאי להגדרה עצמית. אך אין בעמדה אוניברסאלית שביטאתי קריאה או תמיכה כלשהי לשימוש באלימות.
5. אכן אני עומדת מאחורי דבריי שהמשך הכיבוש אינו לגיטימי. ואכן אני רציתי במשפט הזה להחזיר את המראיינים לנושא הכיבוש. ואכן רציתי להשתמש במכוון במילים "המשך הכיבוש" כדי להזכיר כי זוהי הבעיה המרכזית שהשיח הציבורי הישראלי מתעלם ממנה. אך אין בשני המשפטים שלי הנ"ל תמיכה או קריאה בשימוש באלימות לא נגד חיילים ולא נגד אזרחים.
6. אני חוזרת ומדגישה שאני לא קראתי בריאיון (וגם לא התכוונתי) לשימוש באלימות מכל סוג נגד אף אדם בין אם הוא במדים או לא במדים, אזרח, תושב או חסר מעמד.
7. אני פועלת באופן פוליטי למען סיום הכיבוש והשגת שלום צודק. בעיני זו הדרך היחידה לסיום הסבל ושפיכות הדמים. זה נורא ואיום בעיניי שילדים, צעירים ומבוגרים, נשים וגברים - מקפחים את חייהם או חווים סבל בהקשר של הכיבוש. בריאיון שבנידון אמרתי שכיבוש הוא לא לגיטימי, ואמירה זו היא

אנדרסטייטמנט, כי הכיבוש הוא מצב נוראי והוא מקור האלימות. ישנה הסכמה רחבה אצל גורמים רבים בארץ ובעולם, שהדרך היחידה לסיום האלימות היא סיום הכיבוש.

8. זהו שמי זו חתימתו ותוכן תצהיר נכון ואמת.

חח"כ היבא יזבק

אישור

הנני עו"ד חסן ג'בארין מאשר כי ביום 27.1.2020 הופיעה בפניי חח"כ היבא יזבק הידועה לי באופן אישי ולאחר שהזהרתיה כי עליה לומר את האמת ואם לא תעשה כן היא תהא צפויה לעונשים בדין, אישרה את האמור לעיל בפניי.

חתימה וחתימת עו"ד